

Етимпарварлик саодат калити

05:00 / 04.03.2017 3338

Муқаддас динимиз Исломда жамиятнинг ҳар бир аъзосига алоҳида эътибор билан муносабатда бўлинади. Зеро, хоҳ кичик, хоҳ катта бўлсин, ҳар бир инсон ҳурмат-эҳтиромга лойиқдир.

Маълумки, ҳар қандай жамиятда турли табақа вакиллари мавжуд. Улар ичидаги ўзгалар томонидан эътибор, меҳр-мурувватга муҳтоҷ тоифалардан бири етимлардир.

Афсуски, орамизда ота-онаси вафот этиб кетган ҳақиқий етимлар бир бир қаторда тирик етимлар ҳам етарлича топилади. Уларнинг ота-онаси маълум сабабларга кўра ўз фарзандларини ташлаб кетадилар. Бироқ унутмаслик керакки, улар охиратда бунинг жавобини берадилар, фарзандларидан нима сабаб тонгандари, унга меҳр-мурувват кўрсатмаганлари сабаб сўроқقا тутиладилар.

Динимиз Исломда етим-есирларга алоҳида ғамхўрлик қилиш, уларнинг бошини силаш, етимнинг ҳаққини емаслик лозимлиги бот-бот таъкидлаб келинади. Жумладан, Аллоҳ таоло Анъом сурасининг 152-оятида шундай деган: “Етимнинг молига то у вояга етгунича энг чиройли йўллар билангина яқинлашинг!”

Ушбу оятда етимга валий бўлган кишиларга қарата: етимнинг молини зое қилманглар, уни яхшилик йўли билан тасарруф қилинглар, унинг молини кўпайтириб, етимнинг тарбияси, таълими ва таом-либоси учун сарфланглар! -деб таъкидланмоқда.

Муҳаммад ибн Қайс оятдаги вояга етиш ёши ўн беш ёш эканини айтган (Ибн Абу Хотим ривояти).

Зайд ибн Асламдан ривоят қилинишича, бола эҳтилом бўладиган ёшга тўлганида вояга етган ҳисобланади (Абу Шайх ривояти).

Етимнинг молидан эҳтиёт бўлиш ҳақида бошқа оятда шундай дейилган: “Етимнинг молига то у балоғат ёшига етгунича яқинлашманглар, магар энг чиройли йўсинда (унга бирон зиён етказмасдан яқинлашинглар – тасарруф

қилинглар)!” (Исрөъ, 34).

Етимнинг молини ейиш қанчалик гуноҳ экани қўйидаги оятда таъсирчан услугда ифодаланган. Аллоҳ таоло айтади: “Етимларнинг молини зулм йўли билан ейдиган кимсалар ҳеч шак-шубҳасиз, қоринларига оловни еган бўладилар. Ва улар, албатта дўзахга кирадилар!” (Нисо, 10).

Ушбу оят икки хил таъвил қилинади:

1. Улар қиёмат куни жаҳаннамга тушишларига сабаб бўладиган нарсани еган бўладилар;
2. Улар етимнинг молини еганлари боис дўзахда қоринларини олов билан тўлдирадилар.

Аллоҳ таоло барчамизни бундай ҳолга тушишдан сақласин!

Абу Ҳурайра розийаллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қиласди: “Тўрт тоифани жаннатга киргизмаслик ва унинг неъматларидан баҳраманд қилмаслик Аллоҳ устидаги ҳақдир. (Булар:) хамр ичишга муккадан кетган кимса, рибоҳўр, етимнинг молиниadolatsizlik билан еювчи ва ота-онасига оққ бўлган кимса” (Байҳақий “Шуабул-иймон”да ривоят қилган).

Ота-онаси ҳам, яқин қариндошлари ҳам бўлмаган бечора етимлар молидан унча-бунча одамлар тийилиши мумкин. Аммо отаси вафот этиб, онаси ҳаёт, уч-тўрт ёки олти-етти ёшли болалари қийин аҳволда бўлишига қарамай, ўзгалар қистови билан ўтказиладиган “эҳсон”ларга бориб, у ерда етимга тегишли бўлган молдан, таомдан истеъмол қилишдан ҳар қандай одам ҳам сақлана олмайди. Балки кўпчилик бу нарсани билмас ёки эътибор бермас. Лекин атрофимизда бундай ҳолатлар кўп кузатилади. Биз бу нарсага аҳамиятли бўлиб, бечораҳол етимлар таомидан ейиш ўрнига уларга ёрдам беришга ҳаракат қилишимиз керак. Балки ушбу маросимни етимнинг амакиси ёки тоғаси қилиб бераётган бўлиши мумкин. Бироқ ўша маросимни қилиш ўрнига пулни етимнинг таълими, уст-боши ва бошқа зарур эҳтиёжлар учун ишлатиш кераклиги кўпчилигимизнинг хаёлимизга келмайди.

Аллоҳ таоло ҳаётда бўладиган синовларга сабр қилмай, шошқалоқлик қиладиган кимсаларга қаратса шундай хитоб қиласди: “Йўқ, сизлар етимни иззат-икром қилмайсизлар! Мискин-бечорага таом беришга бир-бирларингизни тарғиб қилмайсизлар! Меросни эса (ўзларингизнинг

улушингизга ўзгаларни киши ҳам) қўшиб ейиш билан еяверасизлар!" (Фажр, 17-19).

Қуидаги оятда етимларни кимлар хорлаши очиқ-ойдин баён қилингандык: “Динни (охиратда бўладиган ҳисобни) ёлғон, дейдиган кимса(нинг қандай кимса эканини) кўрдингизми? Бас, бу етим-есирни (кўполлик билан) ҳайдаб соладиган ва (кишиларни) мискин-бечорага таом беришга тарғиб қилмайдиган кимсадир” (Моъувн, 1-3).

Демак, Аллоҳ ва охират кунига ишонган банда етимни ҳурмат қиласади, унга меҳр кўрсатади. Имони йўқ, Аллоҳга ишонмайдиган кимсагина етимни хўрлайди, унга зулм қиласади, қўпол муносабатда бўлади.

Аллоҳ таоло Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга берган
неъматларини зикр қилиб, у зотта шундай амр қилған: “Бас, энди Сиз ҳам
етимга қаҳр қилманг!..” (Зүхө, 9).

Мұхаммад Мустафо соллаллоҳу алайҳи ва саллам она қорнида әканларидаёқ оталаридан етим қолдилар, ҳали балоғатга етмай туриб оналаридан ҳам айрилдилар. Агар Аллоҳ марҳамат қилмаганида у зот шунча неъматларга эришмаган бўлардилар. Шу сабаб ҳам мазкур оятда Аллоҳ Ўз Расулини етимга меҳрибон бўлишга чақирмоқда.

Етим-есирларга ғамхүрлик қилиш борасида Набий соллаллоху алайҳи ва салламдан күплөб ҳадислар келтирилганды.

بَحَّاْنِ إِمْلَسَ وَهَيَلَعُ هَلَلَا يَلَصَ هَلَلَ اُلْوُسَرَلَاقَ هَلَاقُهَنَعُ هَلَلَ اِي ضَرَرَمُعَنْبَلَانَع
مَهِيَعُنْ وُبَأَوْ يَنَأَرَبَطَلَأَوْ يَقَهَيَبَلَأُهَأَورُ مَرْكُمْ مَيَتَيِهِيَفُتْيَيِهِهِلَلَا يَلَإِتَوْيِبَلَأُ
يُعَاضُقَلَأَوْ:

Иbn Умар розийаллоҳу анҳу ривоят қилади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайхи
ва саллам: “Аллоҳ учун уйларнинг энг яхшиси унда иззат-икром
қилинадиган етим бор уйдир”, деганлар” (Байҳақий, Табароний, Абу Нуайм
ва Қузоъий ривояти).

Қайси хонадон етимни асраб олиб, унга яхши муносабатда бўлса, ўшаки хонадон Аллоҳ учун энг севимли масканлардан бири бўлади.

رِيَخْ مَلَسَ وَهُوَ يَلْعُبُ هَلْلَالَ لَوْسَرَ لَاقْ بَأْنَعَ وَرِيَرُهْ يَبَأْنَعَ وَنَيَمْلُسْمُلَا يَفِتْيَبُ رَشَوَهُ يَلِإِنَسْحُي مِيَتَيِهِ يَفِتْيَبَ نَيَمْلُسْمُلَا يَفِتْيَبُ رُيَشُي نَيَتَاهَكَهُنَجْلَا يَفِمِيَتَيِلَأَلَفَالَّا وَأَنَأَهُ يَلِإِءَاسُي مِيَتَيِهِ يَفِتْيَبُ يَنَأَرَبَّطَلَأَوَهَجَآمُنَبَأَوَدَرْفُمَلَأَبَدَأَلَا يَفِيَرَأْخَبَلَأَهَأَوَرَهَيَعَبَصَإَبُ.

Абу Ҳурайра розийаллоҳу анҳу ривоят қилади: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Мусулмонларнинг энг яхши уйи унда яхшилиқ кўрадиган етим истиқомат қиладиган уйдир. Мусулмонларнинг энг ёмон уйи унда етимга ёмонлик қилинадиган уйдир. Мен ва етимни кафилига олган киши жаннатда мана шундай бўлади”, деб бармоқлари билан ишора қилдилар” (Бухорий , Ибн Можа ва Табароний ривояти).

Демак, етим асраган хонадон аҳллари унга яхши муомалада бўлишлари керак. Акс ҳолда бу уй Аллоҳ наздида энг ёмон хонадон ҳисобланади. Бундай уй Аллоҳнинг раҳмати ва яхшиликларидан узоқ бўлади.

حَسَمْ نَمَّ إِلَاقَ مَلَسَ وَهُوَ يَلْعُبُ هَلْلَالَ لَوْسَرَ نَأْنَعُ هَلْلَالَ يَضَرَّةَمَأْمُأْ يَبَأْنَعَ وَنَمَّوْتَأَنَسَحُهُدَيِّيَلْعُبُ تَرَمَهُرَعَشَلُكَبُهَلَنَأَكَهَلَلِإِهَنَسَمَيِمَلِمِيَتَيِسَأَرَنْيَبَقَرَفَوَنْيَتَاهَكَهُنَجْلَا يَفِوَهَوَأَنَأَهُتْنُكُهُدَنَعَمِيَتَيِهَوَهَمِيَتَيِهِيَلِإِنَسْحَأَهِيَحَصُهُدَنَسَوَهُيَنَأَرَبَّطَلَأَوَهِيَقَهَهِيَبَلَأَوَهُدَمَحَأَهَأَوَرَهِيَطَسُولَأَوَهِيَبَسَلَأَهِيَعَبَصَأَهِرِيَغَلَ.

Абу Умома розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Ким етимнинг бошини фақат Аллоҳ (розилиги) учун силаса, қўли силаган сочнинг ҳар бир толаси унинг учун ҳасанот бўлади. Ким ўзининг қарамоғидаги қиз ёки ўғил етимга яхшилиқ қилса, мен ва у жаннатда мана шундай бўлади”, деб кўрсаткич ва ўрта бармоқлари орасини очганлар (Аҳмад, Байҳақий ва Табароний ривояти).

Демак, ким жаннатда Расулуллоҳга қўшни бўлишни хоҳласа, етимларга меҳр-кўрсатиб, уни яхши тарбия қилиши керак.

Ривоятларнинг бирида етимнинг бошини силаш қалbdаги қаттиқликни кетказиши баён қилинган.

مَلَسَ وَهُوَ يَلْعُبُ هَلْلَالَ لَوْسَرَ يَلِإِأَكَشَهُرَنَأْنَعُ هَلْلَالَ يَضَرَّةَرِيَرُهْ يَبَأْنَعَ سَأَرَهُسَمَأَوَنِيَكْسَمَلِأَمَعْطَأَفَكَبَلَقَنِيَلَتَثَدَرَأَنِإِهَلَلَأَقَفَوَبَلَقَهُوَسَقَهُدَمَحَأَهَأَوَرَهِمِيَتَيِلَأَ.

Абу Ҳурайра розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, бир киши Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига қалбининг қаттиқлигидан шикоят қилиб келганида, у зот: “Агар қалбинг юмшашини истасанг, мискинга таом бер ва етимнинг бошини сила”, деб айтганлар (Аҳмад ривояти).

Халқ орасида “етим қўзи сақласанг, оғзи бурнинг мой бўлар, етим бола сақласанг, оғзи-бурнинг қон бўлар” деган гап бор. Бу нима, етимпарварликдан қайтаришми ёки етимнинг “зулм”идан огоҳ бўлишга даъватми? Аслида етим боқиб, ўз боласидек парваришлаб, улардан кўп яшиликлар кўрган ота-оналар сон-саноқсиз орамизда. Шу маънода халқимиз орасида етимпарварлик ниҳоятда ривожланганини алоҳида таъкидлаш жоиз. Ўзбек халқида етимлар ҳеч қачон кўчада қолмаган. Қаерда етим бўлса, уни боқувчи, тарбиясига олувчи ҳимматли инсонлар доим топилган. Ҳозир ҳам бу эзгу анъана давом эттирилмоқда. Жумладан, ҳукуматимиз томонидан етим болаларга алоҳида ғамхўрлик қилинмоқда, уларнинг туаржойлари таъмирланиб, уст-бош ва озиқ-овқат билан бекаму-кўст таъминланмоқда. Бу келажак авлод тарбиясида муҳим ўрин тутади. Сабаби етим болалар вақтида тарбия қилинмаса, улардан номақбул кўча болалари етишиб чиқиши мумкин. Ҳукуматимиз бу соҳага алоҳида эътибор бериши бежиз эмас.

Етимга яхшилик қилиш қалбни юмшатиши ҳақида бошқа ривоят ҳам бор.

اَكَشَ الْجَرَنْ اَنْ اَمْلَسَ يَلِبَتَكُدْنَعُ مَلِلِي ضَرَءَادِرَلَا اَبَأَنْ اَعِسَ اوْنَبَدَمْحُمْ نَعَ و
هَلِلَا اَيَّلَصَهَلِلِلُوسَرَلَا قَفُوبَلَقَةَوْسَقَمَلَسَوَهَيَلَعُهَلِلَا اَيَّلَصَهَلِلِلُوسَرَيَلِإ
دَمْحَأَهَأَورُهَمْعَطَأَوَمِيَتَيْلَسَمَرْحَسْمَافَكُبَلَقَنِيلَيْنَأَتَدَرَأَنِإَمَلَسَوَهَيَلَع
يَقَهَيَبَلَاوَ

Мұхаммад ибн Восеъдан ривоят қилинади: “Абу Дардо Салмонга ёзған мактубида айтилишича, бир киши Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига қалбининг қаттиқлигидан шикоят қилиб келганида, Расууллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Агар қалбинг юмшашини хоҳласанг, етимнинг бошини сила ва унга таом бер”, деганлар” (Аҳмад ва Байҳақий ривояти).

Юқорида келтирилғанлардан шундай хулоса қилиш мүмкін: ким етимга раҳм-шафқатли бўлса, имконини топиб, уни тарбиясига олса, Аллоҳ розилигига эришади ва жаннатда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва

салламга құшни бўлади. Етимни хўрлаш, унга зулм қилиш, етимнинг молини ноҳақ йўллар билан ейиш мўминга ёт сифат бўлиб, бу ишни Аллоҳ ва охират кунидан умиди бўлмаган кимсаларгина қиласди. Охиратда Аллоҳнинг розилигига эришаман, жаннатга кираман, деган банда борки, етимга ғамхўрлик қиласди, унга зулм етказишдан сақланади. Агар етимга яхшилик қилиш қўлимиздан келмаса, жуда бўлмагандага унга зулм қилишдан, азият етказишдан эҳтиёт бўлишимиз керак.

Одилхон қори Юнусхон ўғли